

تأثیر رنگ و فرم بر خلاقیت کودک در فضای معماری

مولفان:

مهندس فائزه محمدی گزستانی

دروه معماری، واحد صفادشت، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

دکتر امید خبیری

عضو هیئت علمی دانشکده معماری و معماری، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چاپ اول

پاییز ۱۳۹۸

سرشناسه: محمدی گزستانی، فائزه، ۱۳۶۴
عنوان و نام پدیدآور: تاثیر رنگ و فرم بر خلاقیت کودک در فضای معماری/ مولفان فائزه محمدی گزستانی، امید خیبری.

مشخصات نشر: تهران: نشر هنر و علوم دانشگاهی، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۱۲۴ ص: مصور، جدول، نمودار.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۹۷-۱۹-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: معماری و کودکان

موضوع: Architecture and children

موضوع: خلاقیت در کودکان

موضوع: Creative ability in children

سازمان افزوده: خیبری، امید، ۱۳۵۲

رده بندی کنگره: ۸۲۵۵۴۳

رده بندی ده کنگره: ۷۲۰/۸۳

شماره کتابشناسی ملی: ۵۸۹۲۲۹۹

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

www.AS.nb.ir

تاثیر رنگ و فرم بر خلاقیت کودک در فضای معماری

تالیف: فائزه محمدی گزستانی، امید خیبری

ناشر: نشر هنر و علوم دانشگاهی

چاپ: چاپخانه گاندی

نوبت چاپ: اول، پاییز ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۹۷-۱۹-۴

قیمت: ۲۶،۰۰۰ تومان

این اثر مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان ۱۳۴۸ است.
مسئولیت صحت مطالب کتاب به عهده نویسنده است.

۰۲۱ ۴۳۸۵۷۱۲۴ ☎ ۰۲۱ ۳۳۲۰ ۲۴۸۷

فهرست مطالب

پیشگفتار..... ۱

فصل اول: کودک و روانشناسی کودک..... ۳

۱-۱- مقدمه..... ۳

۱-۲- مفهوم و تعریف..... ۴

۱-۳- شناخت کودک از دیدگاه روانشناسی..... ۴

۱-۱-۱- گروه‌بندی سنی کودکان..... ۴

۱-۲-۱- مراحل رشد کودک..... ۳

۱-۳-۱- نقش از خود صیتهای کلی کودکان..... ۶

۱-۴- کودک در منزل..... ۸

۱-۵- کودک و بازی..... ۱۰

۱-۵-۱- مفهوم و تعریف بازی..... ۱۰

۱-۵-۲- دیدگاههای نظری بر بازی..... ۱۱

۱-۵-۳- ارزش بازی در تعلیم و تربیت (روبل)..... ۱۱

۱-۵-۴- نقش بازی بر رشد اجتماعی کودک..... ۱۱

۱-۵-۵- نقش بازی در رشد خلاقیت..... ۱۲

۱-۶- تأثیر محیط و عوامل محیطی بر رشد کودک..... ۱۲

۱-۶-۱- روانشناسی محیط..... ۱۴

۱-۶-۲- محیط..... ۱۵

۱-۶-۳- مفهوم قابلیت محیطی گیبسون..... ۱۹

۱-۶-۴- عوامل تعیین‌کننده رفتار محیطی..... ۲۲

فصل دوم: کودک و خلاقیت..... ۲۵

۲-۱- مقدمه..... ۲۵

۲-۲- معنا و مفهوم خلاقیت..... ۲۵

۲-۲-۱- تعریف خلاقیت..... ۲۷

۲-۲-۲- نظریه‌های معطوف به فرد خلاق..... ۲۹

۲-۲-۴- نظریه‌های خلاقیت..... ۳۰

۲-۴-۱- نظریه تداعی گرای..... ۳۰

- ۳۱-۲-۴-۲ نظریه گشتالت.....
- ۳۱-۲-۴-۳ نظریه روانکاوی.....
- ۳۲-۲-۴-۴ نظریه رشد روانی-اجتماعی اریکسون.....
- ۳۲-۵-۲ مقایسه تطبیقی نظریه‌های خلاقیت در روانشناسی معاصر.....
- ۳۵-۲-۶ خلاقیت و عوامل محیطی.....
- ۳۸-۲-۷ عوامل محیطی مؤثر بر خلاقیت.....

فصل سوم: فرم هندسی، رنگ و کودک..... ۴۳

- ۴۳-۱- مقدمه.....
- ۴۴-۲-۱ کودک و معماری.....
- ۴۴-۳-۱-۲ طراحی فضا برای کودکان.....
- ۴۷-۲-۱-۲ درانگ حسی کودک از فضا.....
- ۴۹-۲-۲-۳ ریزگ در معماری برای کودکان.....
- ۵۱-۳-۳-۳ باغ کودکان.....
- ۵۲-۳-۳-۱ فضاهای اصلی باغ کودک.....
- ۵۴-۳-۴-۳ طراحی باغ کودکان.....
- ۵۵-۳-۴-۱ عناصر طبیعی.....
- ۵۶-۳-۴-۲ زمین بازی کودکان.....
- ۵۷-۳-۴-۳ اصول ارتقا دهنده بازی-مارکت.....
- ۵۷-۳-۴-۴ شرایط محیطی.....
- ۵۸-۳-۵ رهیافت‌های طراحی برای کودکان.....
- ۶۰-۳-۷-۱ هندسه در معماری.....
- ۶۱-۳-۷-۱-۱ تصور کودک از هندسه و اشکال.....
- ۶۲-۳-۷-۲ معیارهای کیفیت فضائی.....
- ۶۳-۳-۷-۳ ادراک فرم و تشکیل مفاهیم ذهنی.....
- ۶۴-۳-۸-۱ کودک و رنگ.....
- ۶۴-۳-۸-۱-۱ روانشناسی رنگ‌ها.....
- ۶۶-۳-۸-۲ کودک و دریافت رنگ‌ها.....

فصل چهارم: اثربخشی رنگ و فرم بر خلاقیت کودک ۶۷

۱-۴- مقدمه ۶۷

۲-۴- ویژگی های محیطی مؤثر بر خلاقیت کودک ۶۸

۳-۴- جمع بندی ۷۳

فصل پنجم: تحلیل نمونه های مشابه ۷۷

۱-۵- مقدمه ۷۷

۲-۵- طراحی معماری فضای بازی و باغ کودکان مبتلا به سرطان ۷۸

۳-۵- طراحی معماری موزه کودکان هیوگو ۸۳

۴-۵- طراحی معماری پارک فرهنگی کودکان قاهره ۸۶

۵-۵- باغ کتاب تهران ۹۲

فصل ششم: سخن پایانی ۹۹

۱-۶- مبانی ۱۰۰

۱-۱-۶- باغ کودک مکمل آموزش ها ۱۰۱

۲-۱-۶- شرایط سنی و زمانی ۱۰۳

۲-۲-۶- پیشنهادهای طراحی ۱۰۳

۱-۲-۶- فضاهای داخل بنا ۱۰۴

۲-۲-۶- فضاهای بیرونی ۱۱۰

۳-۲-۶- هدف معمارانه ۱۱۱

منابع ۱۱۲

پیشگفتار

مفهوم طراحی برای کودکان، طراح را با یک دوگانگی روبرو می‌کند؛ از سویی با موجودی به‌عنوان مخاطب روبروست که از دید او ضعیف است و بسیاری از کارها را نمی‌تواند به‌تنهایی انجام دهد؛ از سوی دیگر موجودی که با سرعت گاهی غیرقابل تصور در حال رشد است و هر روز چیزهای تازه‌تری درباره خودش و دنیایی که در آن زندگی می‌کند می‌آموزد؛ انسانی که شخصیتش در حال شکل گرفتن است و محیطی که طراح برای او به وجود می‌آورد تأثیر بسزایی در رشد، شکوفایی و شکل‌گیری شخصیت او دارد (مدالبی، ۱۳۸۰).

ساز به‌عنوان طراح وظیفه دارد فضایی خلق کند که از همه لحاظ پاسخگوی نیازهای کودک و زمینه‌ساز رشد او شامل رشد (خلاقیت، عاطفی، هوشی، شخصیتی و اجتماعی) باشد. برای نیل به این هدف شناخت کامل کودک به‌عنوان مخاطب طراحی، درک سطح او از رشد شناختی، توجه به رابطه‌ای که با محیط برقرار می‌کند ضروری است (طالب‌زاده، ۱۳۸۵). در حقیقت اگر روانشناسی محیط را «یک فرآیند خلاقانه در پاسخ به طیف وسیعی از نیازهای انسانی» و «المانی اساسی در بخشی از محیط که در آن فعالیت اتفاق می‌افتد» تعریف کنیم، با در نظر گرفتن مبحث رشد به‌عنوان اصلی‌ترین بخش در روانشناسی کودک، به سه مفهوم نیازها، خلاقیت و رشد در دایره طراحی، و کودک می‌رسیم (ریاحی، ۱۳۷۰).

بسیاری از طراحی‌هایی که برای کودکان خلق می‌شوند به ابعاد مختلف وجودی کودک توجه ندارند و با ادراکات، فعالیت‌ها و نیازهای هوشمندانه آن هماهنگ نیستند. در واقع این طرح‌ها با توجه به ویژگی‌ها و ادراکات بزرگسالان - کودکان - شکل گرفته‌اند. این طراحی‌ها تنها به رشد کودک در ابعاد مختلف کمک نمی‌کنند، بلکه در بسیاری از موارد باعث پدید آمدن احساس کسالت در کودک می‌شوند، زمینه بروز رفتارهای ناهنجار را در او به وجود می‌آورند و موجب کم‌رنگ شدن خلاقیت‌های ناب کودکانه می‌گردند (ادواردز، ۱۹۹۵).

بنابراین تفاوت جزئیات فضا می‌تواند معرف یک فضای خاص باشد. همچنین محیطی که جزئیات فراوانی برای کشف کردن داشته باشد، جذابیت بیشتری نسبت به فضاهای ساده برای کودکان دارد. فضاهای تکراری با معماری شبیه به هم و خسته‌کننده، به‌هیچ‌عنوان مکان مناسبی برای پرورش خلاقیت کودک نیستند. یک فضای متفاوت مثلاً اتاقی که در ندارد و بایستی از پنجره به آن وارد شد می‌تواند یک تحول فکری ایجاد کرده

و منجر به انجام کارهای خلاقانه و بیداری حس خفته خلاقیت شود. جزئیات در حال حرکت یا رشد ذهن کنجکاو کودکان را بیشتر به خود جلب می‌کنند. محیطی که حواس مختلف کودکان را درگیر نماید سبب تشویق آن‌ها به بهره‌گیری از استعدادهای خود در هر حس می‌شوند (بارانی، ۱۳۷۱).

پژوهش‌های گوناگون درباره تأثیر محیط کالبدی بر ارتقای خلاقیت نشان می‌دهد برخی فاکتورهای محیطی به‌طور مستقل در افزایش روند رشد خلاقیت مؤثرند؛ فرم‌های هندسی فضاها می‌تواند زمینه‌ساز تجمع افراد شود و گروه‌هایی برای تعاملات و روابط اجتماعی پدید آورد. میزان و نوع ارتباطات گروهی در روند خلاقیت تأثیر مثبت دارد. پس طراحی فضا از نظر فرم‌های هندسی، اندازه و عملکرد به طوری که میزان ارتباطات را افزایش دهد و ارتباطات تأثیر مثبت داشته باشد، بر رشد خلاقیت نیز تأثیرگذار است (هوناگر، ۲۰۰۵).

اهمیت موضوع کتاب به این دلیل است که از میان عوامل متعدد تأثیرگذار در رشد خلاقیت کودک، تحقیقات بسیاری شیوه‌های آموزشی، جنبه‌های عاطفی-شناختی کودکان و نیز مسائل تربیتی را مورد بررسی قرار داده‌اند. اما تأثیر کیفیت محیط فیزیکی زندگی و فضای معماری در پرورش خلاقیت کمتر مورد توجه قرار گرفته است. تقویت خلاقیت در دوران کودکی در تمام مدت عمر شخص مؤثر است، تا آنجا که پیشرفت و توسعه کشورها را نیز تحت تأثیر خود قرار می‌دهد (گیلنر^۱، ۱۹۶۸). گاردنر^۲ معتقد است که تصور و تخیلی که در اوایل دوران کودکی شکل می‌گیرد، منای خلاقیت در دوران بلوغ است (کریمی آذری و همکاران، ۱۳۹۴). در کشور ما، به عقیده طراحی فضا برای کودک اهمیت چندانی داده نشده است. با بررسی مقاله‌های علمی نیز متوجه این نکته می‌شویم که پرداختن به طراحی معماری برای کودک، سهم ناچیزی را در این میان به خود اختصاص داده است. از این‌رو در این کتاب به ارائه مبانی نظری و شاخص‌های طراحی محیط مناسب کودکان مبتنی بر رنگ و فرم پرداختیم.

مهندس فائزه محمدی گزستانی

و دکتر امید خبیری

پاییز ۱۳۹۸